

Svar på ISF-rapport

Rapport – Kontrollutredningar vid misstänkta bidragsbrott Försäkringskassan 2025

Datum: 2026-02-09

Svar på ISF-rapport *Kontrollutredningar vid misstänkta bidragsbrott. En granskning av Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens arbete vid misstanke om ersättning på felaktiga grunder*

FK 2025/024513

FK 2025/024514

Innehåll

Sammanfattning	3
Försäkringskassans svar.....	3
Säkerställ rättssäkra kontrollutredningar och tillräckligt stöd till kontrollutredningsverksamheten för att uppnå detta.....	3
Se över behov av ökad kunskap om gränsen mot brottsutredning och säkerställ att brottsutredande åtgärder inte görs	4
Se över hur brister och risker i kontrollutredningar kan åtgärdas utifrån hur kontrollutredningsverksamheten är organiserad	4
Se över hur kontrollutredningsverksamheten kan arbeta mer strategiskt för att effektivt uppnå sitt syfte.....	5
Stärk stödet för bedömningar om polisanmälan.....	5

Sammanfattning

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har granskat Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens arbete med kontrollutredningar och arbete vid misstanke om ersättning på felaktiga grunder.

Det ingår i Försäkringskassans uppdrag att säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs och att motverka bidragsbrott. En väl fungerande kontrollutredningsverksamhet är därför en viktig förtroendefaktor för Försäkringskassan.

Syftet med granskningen har varit att analysera kontrollutredningsverksamheten utifrån ett rättssäkerhets- och effektivitetsperspektiv. ISF har tittat på verksamhetens uppdrag samt rättsliga och organisatoriska förutsättningar. ISF har även granskat hur inflödet till verksamheten ser ut och hur det har hanterats, hur en kontrollutredning går till och hur verksamheten arbetar med att polisanmäla misstänkta brott.

I rapporten redogörs för kontrollarbetet och för vilka problem och utmaningar ISF ser med den nuvarande hanteringen. I rapporten lämnas sex rekommendationer, varav tre riktar sig till Försäkringskassan, en riktar sig till Pensionsmyndigheten och två riktar sig till både Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten.

Försäkringskassans svar

Försäkringskassan tackar för granskningen och de rekommendationer som lämnas.

Nedan följer en genomgång av ISF:s fem rekommendationer till Försäkringskassan och våra kommentarer.

ISF granskade ärenden som handlades under 2024. Vi har som ett led i vårt interna kvalitetsutvecklingsarbete under 2025 genomfört åtgärder utifrån de utvecklingsbehov som framkom i kvalitetsanalysen för 2024. Flera av dessa ligger i linje med de områden som ISF lämnar rekommendationer inom. Åtgärder har även vidtagits utifrån den kritik JO framförde i ett beslut (JO:s dnr 4013:2023) som gällde oanmälda hembesök.

Säkerställ rättssäkra kontrollutredningar och tillräckligt stöd till kontrollutredningsverksamheten för att uppnå detta

ISF skriver att de sett brister i dokumentation, beslutsmotiveringar och i servicen till enskilda. Försäkringskassan har inte tagit tillräcklig hänsyn till skyddet för den enskildes personliga integritet, till exempel i samband med oanmälda hembesök. Det finns också exempel på utredningsåtgärder där ISF ifrågasätter om det funnits lagstöd och om utredningarna är sakliga och opartiska.

Försäkringskassans arbetar kontinuerligt med kompetenshöjande åtgärder för att stärka rättssäkerheten i kontrollutredningarna. Vi genomför årliga kvalitetsanalyser för att följa upp verksamheten och identifiera utvecklingsområden. I kvalitetsanalysen 2024 identifierade vi behov avseende dokumentation och beslutsmotiveringar. Dessa behov har föranlett aktiviteter på de lokala kontrollutredningsenheterna. Aktiviteterna följs upp i efterföljande kvalitetsanalyser för att säkerställa att de fått avsedd effekt.

Som exempel på aktiviteter genomförde vi under 2025 riktade insatser avseende oanmälda hembesök med fokus på besök som görs i utredningar om assistansersättning. Kontrollutredarna ska dokumentera varför de bedömer att ett oanmält hembesök behövs och att samtycke har getts till att genomföra besöket. Inom assistansersättning har vi också genomfört en kunskapshöjande aktivitet avseende bevisvärdering. Den genomfördes tillsammans med de försäkringsutredare på aktuell försäkringsavdelning som kontrollutredarna samarbetar med. Vi har genomfört

aktiviteter inriktade på utredningsmetodik i syfte att säkerställa att kontrollutredningarna uppfyller de förvaltningsrättsliga kraven.

Kontrollutredarna genomför regelbundet utbildning i förvaltningsrätt och sekretess. När det sker förändringar i regelverken får kontrollutredarna en genomgång och det sker en systematisk implementering. Information om förändringar arbetas in i styrande och stödjande dokument, till exempel vägledningar och processer.

Se över behov av ökad kunskap om gränsen mot brottsutredning och säkerställ att brottsutredande åtgärder inte görs

ISF skriver att det finns risk att kontrollutredarna går utanför utredningsskyldigheten, som handlar om rätten till ersättning, och vidtar åtgärder som kan liknas vid brottsutredning. Det är angeläget att kontrollutredarna har den kompetens som behövs för att inte överskrida gränserna för myndighetens utredningsskyldighet och att brottsutredande åtgärder inte förekommer.

Försäkringskassan är medveten om den gränsproblematik som kan uppstå i kontrollutredarnas utredning. Det är en utmaning att hantera de förväntningar som finns utifrån de rättsliga förutsättningar som föreligger. Vikten av att balansera utredningsskyldigheten utifrån gällande lagstiftning är något som löpande diskuteras. Under 2025 genomfördes en utbildning samtaltsteknik. Syftet med utbildningen var att stärka kontrollutredarna i hur de ska genomföra utredningssamtal av god kvalitet och ha kunskap om hur långt utredningsskyldigheten sträcker sig.

Vi kommer också att göra en översyn av de styrande och stödjande dokument som tar upp utredningsskyldigheten i syfte att identifiera områden där dokumenten behöver utvecklas.

Se över hur brister och risker i kontrollutredningar kan åtgärdas utifrån hur kontrollutredningsverksamheten är organiserad

ISF skriver att Försäkringskassans organisering av kontrollutredningsverksamheten leder till dubbelarbete och bidrar ibland till dröjsmål i handläggningen av kontrollutredningarna. Det finns också en risk att relevanta uppgifter och handlingar saknas i ärenden där beslut fattas.

Arbetet med kontrollutredningar är brett och komplext och Försäkringskassan har organiserat sig i syfte att säkerställa en likartad och rättssäker hantering. Inom myndigheten har vi kommit överens om vilken avdelning som ska göra vad i ett ärende. Syftet är bland annat att reducera risker för dubbelarbete och omotiverat långa handläggningstider. Vi kommer att ha fortsatta dialoger för att utveckla och effektivisera arbetssätten.

Inom vissa förmåner, till exempel sjuk- och aktivitetsersättning, och inom återbetalning, tillämpas den särskilda beslutsordningen vilket innebär att det är en annan yrkesroll än kontrollutredare som fattar besluten. Den särskilda beslutsordningen tillämpas i förmåner där besluten har stor ekonomisk betydelse för den enskilde och som innehåller ett större bedömningsutrymme. Denna beslutsordning innebär att det finns överlämningar. Vi bedömer dock att de är nödvändiga och motiverade för att säkerställa rättssäkra beslut.

I samtliga ärenden där det fattas beslut ska underlaget vara tillräckligt så att den som fattar beslutet ska kunna göra en rättssäker bedömning. Försäkringskassan kommer fortsätta det interna samarbetet för att säkerställa att samtliga handlingar som behövs för att handlägga ett ärende finns i respektive ärende. Det är också viktigt att alla uppgifter och handlingar finns med i ärendet ifall den enskilde vill utöva sin rätt till insyn i ärendet.

Se över hur kontrollutredningsverksamheten kan arbeta mer strategiskt för att effektivt uppnå sitt syfte

ISF skriver att antalet impulser till kontrollutredningsverksamheten har ökat över tid och att antalet sannolikt kommer att fortsätta öka. Enligt ISF behövs då en tydlig strategi och prioritering av vilka impulser som ska utredas. Det finns utrymme att ytterligare effektivisera verksamheten. ISF anser att nuvarande hantering av impulser inte fullt ut överensstämmer med ansvaret såsom det beskrivs och att det därför kan finnas skäl att förändra eller förtydliga de delarna. Försäkringskassan kan också överväga om det finns möjlighet att utöka egeninitierade kontroller.

I likhet med ISF har vi, utifrån ökat antal impulser, identifierat ett behov av att utveckla våra arbetssätt och metoder för att omhänderta impulserna. Utgångspunkten för kontrollutredningsverksamheten kommer att kvarstå, det vill säga att utreda ärenden där det finns en misstanke om att en person medvetet försökt att få, eller har fått, ersättning utbetald på felaktig grund.

Den nya bidragsbrottsavdelningen skapar bättre förutsättningar för Försäkringskassan att utveckla långsiktiga strategier genom att samla analysverksamhet och operativ verksamhet på samma avdelning. Den organisatoriska förändringen, tillsammans med bättre regulatoriska verktyg och ny teknik, innebär också bättre förutsättningar för att utveckla träffsäkra egeninitierade kontroller. Kontrollutredningsverksamheten har dessutom under 2025 kunnat återställa antalet medarbetare till tidigare nivåer efter några år av anställningsstopp.

Kontrollutredningsverksamheten arbetar tillsammans med försäkringsavdelningarna för att fortsätta utveckla arbetssätten för att hantera underrättelser om misstänkta felaktiga utbetalningar från andra myndigheter.

Stärk stödet för bedömningar om polisanmälan

ISF menar att det ibland är svårt för kontrollutredarna att i praktiken omsätta det skriftliga stödet som tagits fram för deras bedömning av om en polisanmälan ska göras. Det gäller bland annat misstankegraden för att polisanmäla och vad som ingår i begreppen uppsåt och grov oaksamhet. ISF skriver också att granskningen pekar på att kontrollutredare polisanmäler i olika omfattning och att det är viktigt att Försäkringskassan följer upp om det finns systematiska skillnader.

Vi följer årligen upp om det finns skillnader i andelen polisanmälningar. Det gäller såväl på individuell nivå som mellan enheter. När vi upptäcker omotiverat stora eller systematiska skillnader undersöker vi vad det kan bero på och vidtar åtgärder. Ett exempel på åtgärd är likabedömningsseminarium.

Den 1 juli 2026 väntas ny lagstiftning om administrativa sanktioner inklusive bidragsspärr träda i kraft. Förändringarna innebär att Försäkringskassan fortsättningsvis ska polisanmäla misstänkta grova bidragsbrott eller misstänkta brott där det föreligger särskilda skäl för att göra en polisanmälan¹.

Interna stöddokument kommer att anpassas till det nya regelverket och vi kommer samtidigt att utveckla dem så att de blir ett än bättre stöd för kontrollutredarna. Förändringarna är så pass omfattande att de behöver en särskild implementering.

I och med att antalet anmälningar kommer att bli väsentligt färre blir det lättare att göra uppföljningar och identifiera eventuella omotiverade skillnader i vilken omfattning som polisanmälningar görs.

¹ Lagrådsremiss "Bidragsspärr och sanktionsavgift i socialförsäkringen" s.93

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Nils Öberg i närvaro av tf avdelningschef Stefan Forsberg och verksamhetsutvecklare Patrik Söderhielm, den senare som föredragande.

Nils Öberg

Patrik Söderhielm